

COVID-19 pandemisi, askeri alana büyük yatırımlar yapan ülkelerin, sağlık sistemlerini tehdit eden bir virüsle savaşmaya ne kadar hazırlıksız olduklarını göstermiştir. Bundan dolayı birçok ülkede pandemiye yönelik farklı yaklaşımlar sergilenmiş ve çeşitli politika seçenekleri tercih edilmiştir. Karar alma aşamasında maliyet-fayda analizi hangi politikaların ne ölçüde uygulanacağını belirlediğinden, önemlidir. Her krizin bir fırsat penceresine gebe olduğu düşünülecek olursa, Türkiye'deki kamu politikalarına bu çerçeveden bakmak ve geleceğe dair bir resim çizmek faydalı olacaktır.

Maliyet-Fayda Analizi Çerçevesinden COVID-19

Maliyet-fayda analizi, ussal karar alma süreçlerinde sık kullanılan bir yöntemdir. Analiz, karar alıcının yapabileceği bir seçimin getirileri ve götürülerinin belirlenmesinin ardından bu iki ögenin karşılaştırılması ile gerçekleştirilir. Bu doğrultuda eğer fayda, maliyetten fazla ise karar alıcı seçimi gerçekleştirir ancak fayda, maliyetten düşük ise karar alıcı başka seçenekleri değerlendirmeye yönelecektir. Öte yandan maliyet ve faydanın her zaman ölçülebilir değerler içermesi beklenemez. Dolayısıyla, maliyet ve faydanın ne olduğunun belirlenmesinin ardından toplam değer ölçülmesi ve karar alma sürecinin ideal biçimde işleyebilmesi için sorulması gereken başka bir soru daha vardır: Ne kadar? Bu sorunun cevabına marjinal maliyet ve marjinal

---

* Araştırma Görevlisi, İstanbul Arel Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

faydanın incelenmesi ile ulaşılır. Marjinal fayda, karar uygulanmaya devam ettiği sürece azalma eğiliminde olacaktır. Marjinal maliyetin ise zamanla yükselmesi beklenir. Karar alıcı için en uygun seçim ise, grafik üzerinde düşünüldüğünde biri yükselen biri azalan iki eğrinin kesiştiği noktadır. Kısaca, bu aşamada bir kamu politikasının uygulanıp uygulanmayacağı ile değil, ne kadar uygulanması gerektiği ile ilgilenilir. Devletin izleyebileceği politikalar, eylemsizlik ile sokağa çıkma yasağı olmak üzere iki uç noktaya sahip doğrusal bir çizgi üzerinde herhangi bir noktada düşünülebilir. Bu noktada, pandeminin etkilerini azaltmak adına devletin hiçbir eylemde bulunmaması sonucunda azami düzeyde yaşanacak can kayıpları büyük bir maliyettir. Öte yandan pandeminin ne kadar süreceğine dair bir bilgi olmamasından doğan belirsizlik ortamında kapanmaya gidilmesi ve sokağa çıkma yasağının ilan edilmesi, ciddi mali kayıplara yol açacaktır. Peki, COVID-19'a yönelik kamu politikalarını belirleyen maliyet ve fayda unsurları nelerdir?

COVID-19'un Maliyeti

Bilinen bir çözümü olmamasından ötürü COVID-19 pandemisi için izlenebilecek en iyi yol hastalığın azaltılmasını sağlayacak tedbirlerin uygulanmasıdır. Bu tedbirler kişisel ve toplumsal düzeyde farklı şekillerde tezahür eder. İlk vakanın Türkiye'de görülmesinden itibaren devlet yetkililerinin en çok üzerinde durduğu tedbirler, kişilerin kendi karantinalarını yaratmaları, el hijyenine dikkat etmeleri ve maske takmalarıydı. Bu noktada devlete düşen ise, vatandaşların bilgilendirilmesi, vatandaşlara gerekli sağlık hizmetinin verilmesi, pandeminin ekonomik etkilerinin en aza indirilmesi gibi birtakım toplumsal ölçekli önlemlerdi. Sosyal mesafe uygulamaları,

sağlık masrafları, hastalığa yakalanma ve ölüm risklerini azaltma açısından marjinal fayda artarken; kişinin kendine ve ailesine ayıracak zaman bulması, stresten uzaklaşması, iyi beslenmesi gibi psikolojik marjinal faydalar gözlemlenebilir. Madalyonun öbür yüzüne bakıldığında ise sosyal mesafe uygulamalarının en büyük marjinal maliyetlerinden biri iş ve gelir kaybıdır.

Buna ek olarak yüz yüze gerçekleştirilen eğitimin ani ve alışılmadık bir şekilde sanal ortama taşınması zorunluluğu, eğitim kalitesini olumsuz yönde etkileyeceğinden, bunun da bir maliyet

olarak değerlendirilmesi gerekir. Sosyal mesafenin kişilere psikolojik açıdan yarar sağlamasının yanı sıra sosyalleşmenin azalması, alışkanlıkların ve etkinliklerin kısıtlanması sebebiyle doğabilecek anksiyete ve depresyon gibi olumsuz etkilerinin olması da beklenilir bir durumdur. Kısaca psikolojik açıdan yarar yükseldiği gibi düşüş de gösterebilir. Yani, kişiler bu süreci farklı biçimlerde algılayacak ve yaşayacaklardır. Bu da onları sosyal mesafe konusunda farklı seçimler yapmaya iter. Bu farklara neden olan temel unsurlar ise bilgisizlik, bilgi kirliliği ve bilgi eksikliğinden kaynaklı belirsizliktir (Thunström, Newbold, Finnoff, Ashworth&Shogren 2020). Dolayısıyla, devlete düşen süreci olabildiğince şeffaf yöneterek ve bilginin toplumun bütün kesimlerine olabildiğince net ulaşmasını sağlayarak bu bilgisizlik durumunun önüne geçmektir. Böylelikle kişiler kendi maliyet-fayda analizlerini yaparak en uygun seçimler yapacaklardır. Bu açıdan test sayısının yüksek tutulması da bilginin zaman içerisinde artmasını sağlamada oldukça kıymetlidir. Öte yandan, yaş, cinsiyet, ırk, sağlık durumu, iş, gelir düzeyi, konum, kültür gibi çeşitli etmenler yüzünden kişiler farklı maliyetlere ve faydalara sahip olduklarından farklı seçimler yapacaklardır.

Virüsün bulaşıcılığı göz önünde bulundurulursa, sosyal mesafeye uymama yönündeki bireysel tercihler, başka kimseleri etkileyeceğinden dış bir maliyet de söz konusu olacaktır (Bethune&Korinek, 2020). Bunun bir diğer sonucu da –İtalya örneğinde görüldüğü üzere- sağlık sisteminin yaşayacağı yoğunluk nedeniyle tıkanması sonucu virüs kaynaklı veya virüsten bağımsız hastaların tedaviye ulaşmada sorun yaşamalarıdır. Bütün bunların ışığında, devletin, dış maliyeti azaltacak, birey bazında sosyal mesafeye uyulmasının maliyetini azaltırken faydasını artıracak, bilgiyi artıracak politika seçimlerinde bulunması gerektiği söylenebilir.

COVID-19'un Etkisinin Azaltılmasına Yönelik Türkiye'deki Uygulamalar

Türkiye'de ilk vakanın görüldüğü tarihten itibaren devletin uygulamaya başladığı bulaş zincirinin takibi ve test edilme yöntemi ile yurt dışından gelenlere yönelik on dört günlük karantina uygulamaları hem maliyeti düşüren hem de faydayı yükselten uygulamalar olduğundan işlevseldir. Çevrimiçi eğitime geçirilen yirmi yaş altındaki gençler ve risk grubu olan altmış beş yaş üstündeki yetişkinlere uygulanan sokağa çıkma yasakları da yine bu minvalde değerlendirilebilir. Hafta sonu uygulanan genel sokağa çıkma yasağı ise keyfi olarak kamusal alanlarda bulunmanın önüne geçmiş ve bu açıdan faydalı olmuştur. Ancak hastaların, virüse yakalanmadan önce son iki hafta içerisinde buldukları mekânları kamu ile paylaşan Singapur ve Güney Kore gibi örnekler ile kıyaslandığında Türkiye'nin sürecin şeffaf yönetilmesi açısından eksik kaldığı görülmektedir. Zaman ile ivme kazanan test sayılarına rağmen bilgi kirliliğinin önüne

geçilmede başarılı olunamamıştır. Pandeminin ekonomik etkilerini azaltmak adına ise Ekonomik İstikrar Kalkanı adındaki 100 milyar lira değerinde bir paket kamuya duyurulmuştur. Paketin içeriğinde birtakım sektörleri katma değer vergileri ve sigorta primlerinin altı ay, etkilenen firmaların borçlarının üç ay ertelenmesi, en düşük emekli maaşının yükseltilmesi, esnek ve uzaktan çalışmanın teşviki gibi maddeler yer almıştır.

Krizin Fırsata Çevrilmesi Mümkün Mü?

John F. Kennedy, 1959 yılındaki başkanlık yarışlarında Çince kriz kelimesinin yazımının iki karakterden oluştuğunu; bunların birinin tehlikeyi diğersinin ise fırsatı temsil ettiğini konuşmalarına eklemiştir (Zimmer, 2007). Kapitalizmin yaratıcı yıkım mantalitesi ile el ele giden bu anlatım, krizlerin aynı zamanda birer fırsat penceresi olduğunun altını çizmektedir. Diğer bir deyişle, yeninin yaratımına ancak eski olanın yıkımı ile ulaşılabilir. Pandemi ile beraber gündelik hayatın eski ve yeni olmak üzere iki normallik durumu –en azından söylem düzeyinde– ortaya çıkmıştır.

COVID-19'un dünyayı şekillendirmesi beklenmektedir ve yeni normalin ne olacağına dair senaryolara odaklanılması önümüzdeki yeniden şekillenme sürecinin kontrollü yönetilmesini beraberinde getireceğinden oldukça önemlidir. Günümüz dünyasının geldiği noktada, teknoloji eskinin yıkımı için bir fırsat sunmaktaydı ancak bu değişimi tetikleyici bir krize ihtiyaç duyulmaktaydı. Yaşanan sağlık krizi ve bunun süregelen ekonomik kriz üzerindeki olumsuz yansımaları beraberinde gündelik hayatın zorunlu değişimini getirmesiyle, insanlar kamu yönetiminden de farklı beklentiler içine girmiştir. Amerika'da başlayan ve sonrasında Avrupa ülkelerine yayılan George Floyd olayları, bu olayların altında yatan sosyo-ekonomik nedenler ise bu değişim istemini görünür kılmaktadır. Kanımca, bu sorunun çözümü kamu yönetiminde aranmalıdır. Uzun bir süredir

felsefeden ayrışmış biçimde ilerleyen kamu yönetiminin felsefe ile tekrar birleşmesi ve kamu politikalarının bu minvalde şekillendirilmesi elzemdir. Teknolojinin sağladığı hareket kabiliyeti, şehirlerin hantal yapısının yıkılması için oldukça elverişlidir. Pandemi sürecinde zorunlu olarak geçilen uzaktan çalışma sistemi göstermiştir ki; kişiler fiziksel olarak bir arada olmasalar da sanal dünyada bir araya gelmeleri ve işleri uzaktan halledebilmeleri mümkündür. Dolayısıyla bu eski tip ofis yapılanmalarının gerekliliğini azaltan bir gelişmedir. Mekâna bağımlılığı azaltan bu gelişme, en azından birçok beyaz yaka işi için köyden kente göçün önüne geçilmesine olanak sağlayabilir olduğundan, bu alanın önünün açacak teknolojilere yatırım yapılması önemlidir. Türkiye özelinde ele alındığında, sermayenin bölgelere dağılması bu bölgelerin kalkınmasına ve gelişmesine yardımcı olacak ve metropollerin yükünü azaltacaktır. şehirlerin aşırı nüfuslu yapılarının dağılmasının bireylerin psikolojik ve fiziksel sağlıkları üzerinde de olumlu etkileri olacaktır.

Kaynakça

- Ankara Sanayi Odası. (2020).Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi. Erişim Tarihi: Haziran 17, 2020 <https://www.aso.org.tr/ekonomik-istikrar-kalkani-paketi/>
- Bethune, Z. ve Korinek, A. (2020). COVID-19 infection externalities: Herd immunity versus containment strategies. National Bureau of Economic Research. Erişim Tarihi: Haziran 16, 2020.
- Thunström, L.,Newbold, S., Finnoff, D., Ashworth, M., &Shogren, J. (2020). The Benefits and Costs of Using Social Distancing to Flatten the Curve for COVID-19. Journal of Benefit-Cost Analysis, 1-17.
- Zimmer, Benjamin (2007). Crisis = danger +opportunity: Theplotthickens. Language Log. Erişim Tarihi: Haziran 16, 2020.